

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA EMLÉKBESZÉDEI

SZERKESZTI: PAPP KÁROLY FŐTITKÁR

III. kötet.

3. szám.

EMLÉKBESZÉD
TÓTH TIHAMÉR

VESZPRÉMI MEGYÉSPÜSPÖK, AKADÉMIÁNK RENDES TAGJA
ÉS I. OSZTÁLYÁNAK VOLT TITKÁRA FELETT

A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA
1940. ÉVI ÁPRILIS HÓ 19-ÉN TARTOTT EGYÜTTES-ÜLÉSÉN
ELMONDOTTA

MARCZELL MIHÁLY

RENDES TAG

Három műmelléklettel.

BUDAPEST
STEPHANEUM NYOMDA
1940

Kiadja a Szent István Akadémia. – Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

*Tekintetes Szent István Akadémia!
Mélyen tisztelt Vendégeink!*

Az 1939. év május 9-én Veszprém püspökét temette a magyar nemzet; mi, az ő lelkéhez fűződő élő emberfűzér, *paptestvérünket* kísértük utolsó útjára.

Tóth Tihamér halottas menetét nyilvános pompa övezte, de a mi lelkünk akkor érezte a veszteség súlyát, midőn az egyetemi templom kapuján beemelt koporsó láttára hangosan felzokogott az «Alma Mater» szentegyházának áhítatos közönsége. Ez az elnyomást nem tűrő keserűség nem a királyné kancellárját, nem Veszprém örökös főispánját, sem az apostolutódot tisztelte, hanem azt az egyszerű *papot* magasztalta, aki egyéni áldozatosságával, világot tanító tollával és országot-világot nevelő szentbeszédeivel állt az Úr szolgálatában.

A mi gyászemlékezésünk is annak az örök hazába térő tagunknak szól, akinek élete, működése dicsőséget hozott Akadémiánknak, halála pedig sírba vitte jövő reménységünket. Emlékezésünkkel még egyszer megtekintjük ékítő koszorúnkat, hogy háládatos odaadással helyezzük Üratyánknak kezébe, ahol hívő lelkünk szerint örök éke leszen Isten országának.

Tekintetes Akadémia! *Tóth Tihamér* életének külső történetét a következő állomások jelzik. Született Szolnokon, 1889 január 14-én. Középiskoláit szülővárosában kezdte és Egerben végezte. Budapesten a Pázmány Péter Tudomány Egyetemen végezte egyetemi tanulmányait, de 3 szemesztert Bécsben is hallgatott, mint az Augustineum növendéke. Papi működésének állomásai: Hevesen káplán, Gyöngyösön hitoktató, majd Egerben teológiai tanár. Innen a világháborúban bevonult és két esztendeig a fronton küzdő katonák lelki gondozója. A világháború után Budapestre kerül a Központi Papnevelő Intézetbe mint tanulmányi felügyelő. 1924-ben szerezte meg magántanári habilitációját; majd egy év múlva a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi karán nyilvános rendes tanár lett. A Szent István Akadémia írói érdemeinek elismeréséül 1924 február 29-én választotta tagjai sorába. Akadétniánk I. hittudományi és bölcséleti osztályának 1926-1932 között titkára volt.

Püspökké az egyetemi templomban 1938 június 29-én szentelték. Jelmondata, «mint a tűzben égő tömjén» kísérte végig rövid főpapi útján s mint veszprémi megyéspüspök, 1939 május 5-én Budapesten hunyt el.

A megboldogultnak öt testvére volt. Ezek közül kettő: Albinka és Titusz elhaltak. Élő testvérei: Tibor, MÁV üzletigazgató Szegeden, Tivadar, áll. gimnáziumi igazgató Pestszentlőrincen és Tamás nyugalmazott szolnoki polgármester.

A külső állomások Istentől rendelt kiindulását és gyászos ómegáját ezzel az áhítatos megnyugvással fogadjuk: «Az Úr adta, az Úr elvette, legyen áldott az *Ő* szent neve». (Jób 1, 21.)

Tóth Tihamér életének külső kerete nagy és értékes kincset tartalmaz; ez a kincs a földi mulandóság fölé emelkedő *papi munka, írói működés és szónoki tevékenység*. Azért mondhatjuk el róla teljes lélekkel: ő pap volt – «Melchizedek rendje szerint»; íróként ékeskedett – a keresztény írók nemes rendjének nagyszerű galériájában; a szó lendületes dalosává finomodott – az igehirdetés áldozatos szolgálatában.

I. Tóth Tihamér pap volt. Egyszerű, igénytelen káplán, hitoktató-tanár, cserkészvezető, táborirányító, Uzsok hágóinál haldokló bajtársát vigasztaló, kicsi deák-lelkek apró-cseprő ügyeivel bajlódó, gyóntatószékben órákig Isten kegyelmét közvetítő, egyetemi hallgató és hallgatónők lelkét Szent Imre herceg, «Pro Christo» vonására irányító, a jövő papság neveléséért aggódva fáradozó, sok-sok lelkigyakorlaton lélekébredést harangozó, léleksebeket gyógyító – *egyszerű pap*. Az élet eleven sodra teológiai katedrára, egyetemi tanszékre, szeminarium prefektusi, majd rektori székre emelte, de mindenütt *egyszerű papnak* mutatta magát. Azért, mert Mesterétől hűséges szolgaként tanulta: «Pertransiit bene faciendo». (Act. 10, 38.) – Mondhatnám mécsnek, mely fényt és meleget szór, nevezhetném szamaritánusnak, aki sebesültek fölé hajlik, értékelhetném az Úr szolgajápot, aki Mesterének nyomdokait követi, magasztalhatnám hangszórónak, aki az evangélium hangjait harsonázza, de legyen címe *egyszerű* és mindent magába foglaló: *pap*. Olyan áldozatot bemutató, ki égő tömjénként áldozza életét az Úr szent életoltárán. Mindenek felett ez az egyszerű szó közelítené meg nemes életén^{©*}: belső tartalmát, mert egész munkásságát a papi lélek karakterisz-cikonja, az önátadó szolgálatkészség jellemezte. Az az áldozatosság, amely minden nehézséget el tudott viselni, de igen keveset akart érzelmi megnyilvánulás formájában a világ elé tárni. Éppen azért arcvonásain több volt az értelem és áldozatosság vonása, mint a meleg érzések fakasztotta bársonyos elsimulás. *Erős volt a szol-*

Dr. Tóth Tihamér veszprémi megyéspüspök, egyetemi ny. r. tanár és a Szent István Akadémia I. osztályának volt titkára.

1889-1939.

Brunhuber Béla budapesti fényképész felvétele 1939.

II. és III. melléklet a Szent István Akadémia Emlékbeszédei III. kötetének számához.

A Szent István Akadémián 1940. ápr. 19.-én tartott együttes ülésén Marczell Marczell Mihály r. tag emlékbeszédet tart Tóth Tihamér fölött. Az elnöki asztalnél Marczell Mihály r. tag. Viszonta Gyula másodelnök és Pataky Mihály tiszteleti tag, az I. osztály elnöke ülnek.

A Szent István Akadémia 1940. április 19-én tartott együttes ülésén Marczell Mihály r. tag emlékbeszédet mond Tóth Tihamér fölött.

Az első sorban Simon György pápai prelátus, Serák József veszprémi prépost, Bresztóczy Miklós miniszteri tanácsos, Keckés Pál hittudománykari prodékán és Czapik Gyula veszprémi megyéspüspök, a második sorban dr. Tóth Tivadar, dr. Tóth Tibor családtagjaikkal, dr. Tóth Tamásné ülnek. A Szent István-Társulat Szent-Királyi-utcai dísztermében az emlékbeszédet 170-en hallgatják.

gáláiban, igénytelen maradt a meleg érzések örömeiben. Osztó volt – a bőkezű szórásban, de visszahúzó – az elismerő hálaérzések elfogadásában. Tudatosan adó, de szinte sohasem érzelmesen ellágyuló. Mindenét adta – *a kegyelem világította ész biztos irányításával* és keveset nyújtó – *a szív melegének látszatából.* Pedig ész és szív volt; csakhogy a szív érzésmelegének indító ütemét elfedte az égiekért dolgozó lélek szinte merevnek látszó keménysége.

Hitoktatói működését a gyermeklelkek megnevelése, tábori lelkészi áldozatosságát a szenvedő magyar katonák megvigasztalódása, tanári munkáját 24 kötetnyi könyve, rektori fáradozásait az újjáépített papnevelő intézet örökölte. Mindez azt hirdeti: non inutilis vixi.

Bár a papi munka szélesen gyűrűző és mély sodrású medret váj, mégis minden paptestvér életét egy-egy részletmunka szeretete jellemzi. Az egyetemes szolgálat mellett a kiemelkedő elhivatottság területén nő életmesterré az áldozatos isteni követ. Mintegy karakterisztikón bélyegződik az ember lelkére az a kivételes szolgálatszeretet, amelyre egyenesen hivatást adott a Mindenható. Erősen szívünkbe és életünkbe kell vésnünk azt az igazságot, hogy egy-egy kivételes talentum kama-toztatásával bízott meg minden egyest közülünk az Úr. Csak az értelmetlen és gyarló ember végzi elhivatottságból nyert kötelességét azzal a kitekintő reménykedéssel, hogy minden pillanatban az eljövendő új hivatásra készíti elő önön értéktelenségét! – *A hivatott ott állja a vártát, ahová helyezték, de ott egész lelkével és egész életével!* Tóth Tihamért az *ifjúsághoz* küldötte égi Atyánk, azért az élet-mottóját az «ifjúságért» jelisével lehetne márványra faragni. Élő élet volt; olyan áldozatos élet, akinek minden lélek-lobbanása az ifjú nemzedék megnevelését szolgálta.

A próféta-lelkeknek az a hivatásuk és Istenadta életkegyelmük, hogy messzire tekintve az előrelátott jövő szolgálivá magasztosuljanak. Tóth Tihamér szemét az az áldás kísérte, amelynek erejével a magyar és a világ jövőjét a *tiszta férfúság* büvkörében szemlélte . . . Lelki szemei előtt úgy jelent meg a magyar élet, hogy virágbaszökkenésének alapfeltétele a *tiszta ifjúság*. Tóth Tihamér azok közül a nevelők közül való, akik a testi-lelki törtség sivárságában a felserdülő nemzedék halotti leplét látták. Az élet – szerinte – csak ott sudárizik, ahol szűztisztán őrzött életenergiák bontják ki érvényüket.

Ez a messzelátó tekintet azonban nem tette őt a nehézségeket nem látó életvakká. Az élet nagy tehertétele a «concupiscentia carnis» valóságában gyökeredett előtte. Tudta, hogy héroszok világát képviseli, érezte, hogy merész követeléssel áll az ifjúság elé! Épp ezért távol maradt lelkétől a kegyetlenül ostorozó ítélet. Nem csattog a

hang – a bűnök ostorcsapásai nyomán. A szeretet melegségével közeledik; a szamaritánus lelkével kötözget; az Úr segítő kegyelmével gyógyítgat. Minden szavából az «ad altiora natus es» csendül; az istenfűség szent hivatottságával lelkesít és az Úr kegyelemáradásával fakasztja az új életet. Tóth Tihamér az ifjúságot szerető nevelő pap volt. Teológus a szó szent és teremtő értelmében. Olyan felszentelt férfiú, aki jól tudta, hogy az isteni kegyelem nélkül alig fakasztható ki a «teljes élet» tavaszi virágzása. Új televényből, *a kegyelem talajából szökken szarba a virágszál* és csakis ez a krisztusi életkincs tudja biztosítani az *életliliomok* sziromba borulását. Azért van az, hogy papi munkájának gócpontja a gyóntatószék; életerőt osztó asztala az Úr – kenyértörését ünneplő – fehér oltára. Az egyik a bűnbocsánat kegyelmét ömlesztzi, a másik a lélek kelyhét csordulásig telíti.

Az élet azután igazoló tanujává szegődött. A kegyelmi erők lélekedző hatalma valósággá bizonyította az Apostol ígését: «Sicut leo rugiens . . .» (1 Pét. 5, 8.) A szüzek kenyere és a szüzek bora (Zak. 9, 17.) a tiszta élet szent erőforrásának bizonyult. Az ifjak seregestül fordítottak hátat Bacchus és Vénus barlangjainak. Az óvatosak előre elkerülték, a gyarlóbbak undorral oldalthagyták. Az Úr Rafaelje mellett meneteltek a szüzi élet kiválasztottjai és zarándok énekkel kísérték a Venus megtört csalódottjai. Végül is egységes szent menetet alkottak. Zarándokutat jártak: «ad montem sanctum Dei!». . .

Tihamér paptestvérünket igen sok öröm övezte. De nem annyira a külső csillogásban és elismerésben, hanem a lelkek készséges fel-tárlásában és megmenekedésében. Ő az élet amforás embere, akkor merített a lelki örömök tengeréből, ha kegyelmi erőket önthetett lelkekbe lélekamforájából. Benne életté igazolódott az a tétel: a boldogságok boldogsága a kapással szemben a bőséges osztás és kiömlesztés . . .

De a papi arc sem maradhat mindig derűs. Borút von reá a csalódás és lélekárlás szemlélete. Tóth Tihamér papi lelkét az tudta megvisszatalni, hogy Mesterének történetét tárta elé a nevelőpap haszontalannak látszó erőfeszítése . . . A tizenkettő közül egy elárulta, egy esküvel megtagadta, a megmaradt tíz kilence elmenekült és csak a könnyek árával tisztuló «*sequebatur illum a longe*» és csak egyről tudjuk, hogy a kereszt tövében is kitartott mellette . . . Ámde a Mesternél kisebb szolga jól tudta, hogy az elveszett mag mégis csak kisarjad . . . A tizenkettő tizenegyje – életét adta Mesteréért! . . . A fájdalmas lélek, törések és összeroppanások mindig azt a gondolatot váltották ki lelkéből: a jó mag életfakadása a jövő hivatása . . . Ezért tudott várni, tudott áhítozni és ezért az életfakadásáért tudott imádkozni! Ezt a

megértő, lélekkel és imával, segítő lelkületet tudta megszeretni és áldozatosan követni a magyar ifjúság.

Az írás szavai szerint: nem azért gyűjtanak gyertyát, hogy a véka alá rejtsek, hanem azért teszik a gyertyatartóra, hogy világosodjék mindazoknak, akik a házban vannak. (Mt. 5, 15.) Tihamér testvérünk életét is magasra emelték, amikor papi működését a jövő papi nemzedék nevelésére, majd később a veszprémi egyházmegye kormányzására rendelték. Az első hivatásának betöltését a *lélekkeremtés* korszaknyitásával töltötte be, a második teljesítése előtt a kezdet lendületét is elégnak tartotta az Úr . . . Mielőtt építő terveit megindíthatta volna, az első kapavágás a kerepesi temető homokján bontotta meg az anyaföldet, hogy földi építkezés helyett az Úr országába nyissa az örök kapukat. . . Szent hitünk szerint ezzel egyidőben felhangzott az Úr szava: *«Intra in gaudium Domini tub.* (Mt. 25, 21.) Az égő mécses utolsó lobbant, hogy fényének elhunyo sugara az örök élet visszfényeként verődjék lelki szemeink elé!

II. Tóth Tihamér papi élete után írói működése követeli hűséges megemlékezésünket. Klio mindent feljegyez, ami az élettörténet részlete, de a lélekbevesselt életrajz mellett papirus lemezeken őrzi a hivatottak léleksugárzatát. A betű ugyanis a gondolatoknak nem egyszerű jelzése, hanem a lélektartalmat csendes, holtnak látszó, pihenésében is megőrző, átvivő és az olvasók lelkét újból indító varázsfigurája. A könyv szent tartály. Az író lélektartalmának telített korszója, amelyből állandóan csurran a szareptai özvegyasszonynak életet biztosító aranyolaja . . . Csak ki kell nyitni. Csak végig kell futtatni sorain a szempárt... De ki kell nyitni a lelket is, hogy behömpölygjön az a szent tartalom, amellyel a szerző telítette a jövőre konzerváló amforáját.

A Szent István Akadémia hódolatos tisztelettel adózik az áldozatos lélekkel nevelő paptestvérnek, de mindenek felett tisztelő elismeréssel tiszteleg a toll avatott mestere, az író emléke előtt.

Ha csak a statisztikus mércéjével akarnók lemérni a nyilvánosság előtt megjelent műveket, akkor a Szent István-Társulat által kiadott hús, illetve már huszonhárom kötetes gyűjteményes kiadásra kellene reámutatni. De itt is meg kellene jegyezni, hogy ez az együttes nem foglalja magában összes iratait; hiányzanak beláthatatlan mennyiségű cikkei; sőt mindezt kiegészítő kéziratban maradt szónoki műveinek elég tekintélyes része. Aki a számot nézi, az csodálkozva veti fel a kérdést: milyen mélységet rejtett az a lélek, amely a kibuggyanó lélektartalom ekkora áradását öntötte a termékenyítendő világ felé? . . . De aki néha-néha megragadta a tollat, hogy gondolatait papírra vesse,

annak lelke elé mered az a kérdés is: milyen hűségesen szorgalmas lehetett az a lélek, amely ennyi önfegyellemmel és hangyamunkával teljesítette kötelességét? Vagy így is lehetne fogalmazni a kérdést: honnét tudta kigazdálkodni azt az időt, amely a szélesen terjedő személyes munka után erre az írói tevékenységre is elégségesnek bizonyult? Csakis az a magyarázat: *Mesterének hűséges példáját követve «exinamvit semetipsum»*. (Philip. 2, 7.) Kevesebb szórakozást, kevés pihenést és égő odaadást osztott be a nap 24 órájába . . .

Tóth Tihamér *írói működése* három irányúnak mondható: lelki-pásztorokodástani, neveléstudományi és szónoklati.

Lelkipásztorokodástani műveinek koronája: *Az ifjúság lelki gondozása* és *A felnőttek lelki gondozása*. E két mű a maga egyetemében egybefoglalja azokat a módszereket, amelyekkel az újabkori szellemi életben élő ifjú és felnőtt lelke irányítandó. *Fárosznak készült és azzá is leit.* – Ha csak gyakorlati célt szolgált volna, akkor megelégedett volna a kipontozott útmutatással; mivel tudományos célt is szorgalmazott, (hisz ezek a művek voltak magántanári habilitációs értekezései!) azért az irodalom széles felhasználása mellett a szellemi élet kibontása érdekében használandó irodalom *jegyzékét* is összeállította.

Ehhez az irányzathoz sorolhatnám az *eugenikáról* szóló tanulmányát, amely az esztergomi katolikus nyári egyetemen megtartott előadói sorozatban az újabkori élettani kérdések egyikének katolikus megvilágítását adja. Értékének nem jelentéktelen kritikája az a tény, hogy ez a tudományos mű német nyelven is napvilágot látott.

A tudomány csarnokában nehezen övezik babérrel az erőfeszítők homlokát. A külső dísz csak a kiérettek és kivételesen intenzívek vagy részlet-kutatók próbálkozásai nyerik el. Tóth Tihamért a Szent István Akadémia tagjává, majd az I. o. titkárává választotta, majd a Szent István-Társulat irodalmi nagydíjával jutalmazta; ezekkel a tényekkel a katolikus tudományos világ még életében a hódoló elismerés koszorújával övezte.

De ez az elismerés és bármilyen tisztelő hódolat is kevésnek bizonyulna ahhoz a rajongó átkaroláshoz képest, amellyel az ifjúsági-nevelői munkáját fogadta a lélekben megújhodni kívánó újabb nemzedék. A tudományos világ kutató szemüvege előtt jórészt analízis folyik. A nagyítva, a boncolva keresők nemes tábora nem mindig látja meg az emberi élet rejtelmeiben belső szintézissel dolgozó lélekmester csodálatos munkáját. Mindez nem vád a tudománnyal szemben, hanem fénybeállítás – a nagy nevelő személyi értéklése irányában. Egyenesen így szegezhetjük le a tételt: *Tóth Tihamért «az élet mestere» címmel ékítette az élő emberek beláthatatlan sokasága.* Ez a dicséret pedig

annál dübörgőbben hangzik, minél világosabb előttünk, hogy nevelő munkái, de különösen «A tiszta férfiúság» 14 nyelven látott napvilágot. Foerster, Szuszai kezdeményezései nyomán Tóth Tihamér olyan «aere perennius» emlékekkel állt a világ elé, amely a nemes értelemben vett szekszuál pedagógiának katolikus alapvetésévé nemesedett. Voltak elődei, vannak követői, de az előfutárokat messze hagyta, a követők pedig csak nyomon követik a felettük álló *Mestert*. Az elődök büszkék, hogy az emelkedés alappillérei lehettek, a követőknek öntudatát emeli, hogy a szellemi élet magaslat levegőjébe emelhetik a mester lelkét keresők nagy seregét.

Ezekről a patinássá alakuló művekről a neveléstudomány gyakorlatban foglalkozó hivatásos iskolák, kongregációk és országos jellegű cserkészintézmények adták meg a csattanós ítéletet, amidőn a serdülők és a cserkészek hivatalos kézikönyvévé tették Tóth Tihamér szekszuál pedagógiai műveit. Az élet ítélete mellett a hivatásos nevelő-írók pedig további működésük tengelyévé fektették Tóth Tihamér gondolatait.

Ámde kérdéssé tehető: mi volt Tóth Tihamér pedagógiájának rövid összefoglalata? Van benne valami ősi és legmélyebb igazságra alapozó: *a pozitív élet szolgálata*. Az evangéliumi Mestertől tanulta, hogy nem a konkolyirtás, hanem *a búzavetés gondozása* a legértékesebb. Drága egyházától tanulta, hogy a kegyelmi erőket aktív tényezőknek kell tekinteni. Szent Tamástól vette, hogy az erények kifejlesztésével kell eredményre tönni. Foerster nyomdokait követte, midőn a parányi hatások jelentőségét felismerte. Mindezt egyéniségének tüzen felolvasztotta, ihletett, kemény lelkén átdolgozta, végül a *megértő szeretet* finomságával kiosztotta. Az első, a lényeges, *a pozitív életszolgálat szorgalmazása* fordította felé a fenyegetődzéses dorgálást megunó ifjúságot, de a közlés módjának *szeretetteljes hangja*, szinte lélekbe lopakodó kedvesége tette életet fakasztó tavaszi harmathullássá papírra rótt szövegeit ...

Ez a lelki ueállítás és lélektákarolás magyarázza azt a *gyakorlati életet* is, amely a cserkészlet eleven sodrába ragadta az elmélyedő író lelkét is. Sőt azt is mondhatnám, hogy nevelő-írói munkájának forrásait nem annyira a könyvek, mint *az élő didktelek* adták. Írói munkáinak javarészt «*Levelek diákjaimhoz*» jellegével írta; mintha jelezni akarta volna, hogy a közvetlen lelki megnyilatkozásokra adja a lélek eleven-ségéből előrobbanó szeretetteljes feleletet.

Tóth Tihamér *írói* működését nem merítette ki a lelkipásztorkodástani, neveléstudományi munkák megírása. Irodalmi működésének erős hányada szónoki műveinek kiadása. *A Krisztus Király* (1927), *A Tízparancsolat* I. (1928.) és II. (1929.) kötete, *Hiszek egy Istenben*

(1930.), *Hiszek Jézus Krisztusban* (1932.), *A szenvedő és győzedelmes Krisztus* (1933.), *Hiszek az Egyházban* (1934.), *Hiszem az örök életet* (1935.), *Miatyánk* (1937.) és az *Üdvözlégy Oltáriszentség* (1938.), végül postumus munkája: a *Miatyánk II. kötete*, mely a napokban hagyta el a sajtót: egységekre foglalt sorozatok egymás-utánja.

Ha ezeket a műveket tesszük vizsgálat tárgyává, akkor elemi erővel tör elő az az ítélet, *amely szerint ezek a beszédek – a dogmatikus és erkölcsi szónoki formák megtartása mellett – a lélek közvetlen megnyilvánulásának keretei*. Tárgyi szempontból mélyenjárók, de az olvasó igényeit túl nem szárnyalók.

Szónoki beszéd igen sok jelenik meg a nyilvánosság előtt. Tóth Tihamér, Prohászka, Glattfelder, Vass, Wolkenberg utódja volt az egyetemi szószéken és a szónoklati katedrán. Kiadott szónoki művei fokozatos előretöréssel bejuttatták a szellemi nagyok galériájába.

Kiadott beszédeinek értékét az emeli, hogy írójuk a lélek problémáit ismeri, de a szükséghez képest el is mélyíti. *Megoldásait nem az elméleti tudomány, hanem a pozitív krisztusi tan közlésében adja. ő* valójában *igehirdető*, mert Mesterének szinte csevegően előadó hangszórójává alázkodik. Előadási alakjában szigorúan szónoki. Széles területről hozza példáit, színesen festi képeit, de közvetlen egyszerűséggel szélesíti el gondolatait. Kevesebb szélsőséggel érvényesül a rapszódia, de igen sok szerepet talál az elbeszélés, a példa lassabban folyó, de erősen ragadó alakzata. Szövegei egyszerűek és magyarosak. Fordulatai nem váratlanul ragadók, hanem a gondolat természetes sodrát követően hajlók. Rövid egyszerűséggel azt mondhatjuk, hogy iskolapéldái azoknak az ünnepi és oktató beszédeknek, amelyek dogmatikai, erkölcsi és társadalmi kérdést boncolgatva az új életre hangolhatnak. A szónoklattan szabályai szerint boncolgathatók, de ezeknek a kemény törvényeknek betartása nem merevítik formalizmussá a sok értékes gondolatot. Végül is így szólhat a döntő ítélet: *mintái az eredetivé átglyúrt életigazságoknak*.

III. Tóth Tihamér szónoki művei közvetlenül átsiklatnak bennünket boldogult testvérünk szónoki működésére. *A pap, az író*, működését a *szónok* tette betetőzötté. Az áldozatos életkehely, a fáradhatatlan toll az Úr dalnokai közé is emelkedett. Csanád ékesszavú püspöke, Ottokár püspökatyánk temetésén – a legnagyobbat mondva a boldogultról – így faragta szavakba megemlékezésének első mondatát: «Az Úr dalnoka elzengte utolsó dalát...» Ezzel a klasszikus megállapítással a szónokok rendjét nem indokolatlanul az Úr dalosai sorába emelte ...

A rádiószónoklatok megalapítója, az Egyetemi-templom szószéké-

ről beszélő Tóth Tihamér bekapogtatott ennek a nemes rendnek örök palotájába. Szerényen, egyszerűen, az Úr küldöttjének alázatával, de a küldetés erejének emelkedett büszkeségével. A hangot csendítő az Úr egyszerű szolgája maradt, de a kincsszóró ajándékainak fölényes kiosztójává magasztosult. Ilyen lelkület előtt feltáruznak az «Úr háza-népé»-nek kapui, mert ebben a megrezdülésben az emberi szó döntő, életet változtató hatását az isteni kinyilatkoztatás ősi ereje biztosítja. A szónok hatását két tényező eredezteti. Mi a mondanivaló, és hogyan ölt testet a közlendő gondolata. Tóth Tihamérnak, mint az Úr követőjének, sok mondanivalója volt. A próféta-lelkek nem üres tarisznyával járnak ... Az ő szóvarázsuk rövidesen ez: kiosztani az Úr küldötte életkincseket! Ez a prófétai küldetés lehet a jövőbe-látás, Isten tervének ködös meghirdetése; de lehet az Úr gondolatainak magvető szétszórása . . . Van ebben is valami a prófétai messze-látásból, mert az ilyen küldött a megújhodott vagy kegyelemből ki-virágoztatott életben látja a szebb jövődőt. Azért van az, hogy a jövő bontakozásán dolgozó lélek hangjában kevesebb az élesen ostorozó, de igen sok a napsugárokozta életfakasztás. *Mindezek pedig úgy adódnak, hogy telített élettartályként lép a szónok a közönség elé, hogy Isten-adta igazságainak szent meghirdetője legyen.* Tóth Tihamér az *igehirdető* küldetésével lépett a szószékre; mondanivalóját tehát az isteni kinyilatkoztatás bősége és életoptimizmust hirdető igazságok kincs-tárából, a *depositum fidei*-ből meríti. *Ilyen forrás üdítő serlege vágyva-vágyott italt kínált a szomjúhozó nemzedéknek.* Nem szabad feledni, hogy az «éhezőnek ételt adni, szomj úhozóknak italt adni» szent hivatása az élet zárándokainak! Ez annyit is jelent, hogy a hívő sereget vagy a hitet keresőket gondozó pásztorlelket ilyen irányba is kötelezi az Úr . . . Az élet nagy távlati és céljai sokszor homályba húznak . . . Fény kellene, amely elúzi a sötétség árnyékát és világosságot szór az örök célok útjaira ... Ez a feladat kétféleképpen oldozgatható. Az intuitív és szuggesztív lélek a szélsőségek elszürkítése mellett az ész embereivel száll perbe és a váratlan távlatnyitás döbbenetességével vezet diadalra elgondolását. Ez a munka a Prohászka feladata. Nagy és szent küldetés, de a villanyfény fellobbantásának módszere. – Tóth Tihamér küldetése arról szólt, hogy a második módszerrel, a *positív megvilágítás* irányzatával dolgozzék. Ő tehát szónoki fényvetésében nem desztillálódott filozóffá, nem szürkült szociológgá, tételeiben döntően fontos marad: a *vallási*, majd a feltisztult *krisztusi* és végül a valóságos életben jelentkező katolikus *egyházi* elem. Ez az alapvetés látszik minden beszédén. Azért dolgozta fel az Isten, Krisztus, a kegyelem-szerzés eszközei, az egyház és az örök élet kérdéseit.

Maga ez a tárgyi beosztás is arra mutat, hogy a szónoklat valóságos célját, *a megalapozott igazságokba való építkezést*, majd *a megindítást és életreberítést* mindig szemelőtt tartotta. Tóth Tihamér ugyanis sohasem elégedett meg a tanító *közlés művészetével*, hanem szónoki lelkének megfelelően felépíthető életet, magasabbrendű életet akart kicsiholni hallgatóságából. A hitetlenből hívőt, az Istenhívőből keresztényt, a keresztényből katolikust, a katolikusból kegyelmi élet, a kegyelmi élőlől örökké fényeskedő istenemberi életet akart teremteni. Az *evangelium közlése az alapvetés volt, a krisztusi élet kidolgoztatása állandó célként vezette lelkét*. így-elérte azt, hogy hivatott hangszórója lett az Úr igéjének, de megvalósította Mesterének elgondolását is, amely szerint csak Atyánk parancsainak teljesítői mennek be a mennyek országába... (Mt. 7, 21.)

A szónoki helyes tárgyválasztás értékét nagyban emelte az a körülmény is, hogy Tóth Tihamér – egy-egy különálló tétel helyett – *sorozatokkal* lépett hallgatói és beláthatatlan mennyiségű rádióközönsége elé. Ez a gondosság egyrészt lehetővé tette a tárgy részleges, de sohasem összepréslent és elnyújtotta való közlését, de másrészt állandó feszültségben tartotta a hallgatóság lelkét is. Nem csoda, hogy ilyen módszerrel az Egyetemi-templom zsúfolt áhítatosainak és a rádiók sűrűen gyűrűzött hallgatóiknak szórhatta gondolatait.

Amde a helyes tárgyválasztás és kezelés mellett a szónok lényeges ereje az alaki kidolgozás és lendületes előadás. Jól tudjuk, hogy a szó közvetlenül, de az *egyszeri hallás* eleveenségével hat. Átütőereje tehát nem a hosszabb elmélyedés és leszűrés után érvényesül, hanem a felfogás pillanatában fejt ki erejét. A szó hatalma eleve, de indító rezgése pillanatok alatt elröppen. A szónoknak tehát számolnia kell azzal, hogy a gondolatai könnyen érthető és megjegyezhető alakban lépjenek a hallgatók elé. Tóth Tihamér tisztában volt ezzel. Szinte világosan részletező, csevegésszerűen előadó, de érdeklődést keltő szónokká fejlesztette magát. Ezért van az, hogy beszédei tehát *gondolat-kifejtés* és *szónoki előadás* tekintetében iskolát mutatnak.

A választott tétel mindig egyszerű és világos. A kidolgozás állandóan arra a rendszerre építkezik: teregető felvázolás, 2-3 részre bontott okfejtő bizonyítás és az egészét átjáró, megindító cselekvésre bírás. Tóth Tihamér kerülte, a heurisztikus kidolgozást. Tárgyát és részleteit pontosan az átmenetnél jelezte, s következőleg hallgatóságának lelkét *az egész beszéd* tartalmára előkészítette. Ez a módszer tette lehetővé, hogy nehezebb dogmatikus beszédeit is könnyen kísérhette a hallgatóság, mert szinte előtte lebegett az az egyszerű vázlat, amelyet a beszéd elején közölt.

Ha azonban élesebben megfigyeljük a 2-3 részre tagozódott beszédek részeit, akkor reá bukkanunk arra a lélektaninak mondott francia szellemre, amely a részeket *belső egybetartozandóság alapján* eredezteti egymásból. A számsor 1-2-3 jegyével bármi egybefűzhető; de a *belső egybefonódás, egymásból eredeztetés* (egész-rész; ellentét, hasonlóság, anyagi-szellemi stb.) elevenen kapcsolja össze a darabokat. *Itt a szám csak jel, de az egybefűző lánc – a belső és logikai összetartozandóság.* – Ez a kidolgozás magasabbrendű szellemiséget tételez fel és lélektanilag átütőbb eredményt teremt. Tóth Tihamér így dolgozott; ezért lett olyan széleskörű és különféle képzettségű hűséges hallgatósága.

De a belső kidolgozás értékét a *külső alak* is emelheti vagy gyengíti. – A szónoki beszéd nyelvezete egészen különleges. Szóképek, alakzatok, finom példákkal ékített képek, váratlan fordulatok, rövid és hosszabb mondatok csattanó változata egyenesen igénye az elevenen ható és figyelmet ébrentartó szónoki beszédnek. Tóth Tihamér sohasem értelmezte ezt a tételt úgy, hogy fellengzős nyelvet, sallangos kifejezéseket használt volna; eleihez hűen komoly mondanivalóját, egyszerű gondolatfűzését jellegzetes és elevenítő képekkel ékesítette. *A cél mindig a gondolatok, az érzésvilág megindítása volt, a külső alak tehát a cél eszközévé egyszerűsült.*

Az így kidolgozott beszédszöveget azután pontos és hűséges szövegkövetéssel, a finom eladó művészetével és a lélekmeggyőződésen átítatott lélekhívvel zengette el a szószer magaslátáról. Ezekben az előadási módozatokban a közvetlenség mesterévé lett. Olyannyira, hogy a formákhoz mereven ragaszkodó iskolások kifogásolhatták volna egy-egy fordulatát, indulatszavát vagy közvetlen testmozgását; de aki értékeli a lélekrehatás mindenkefelettségét, az csak iskolába járhatott Tóth Tihamér szószéke alá. Az ő szónoki előadásában fegyelmzett érvényt nyert a hæv; tompított hangfogót kapott az elragadtatás; változatosságot biztosító hullámozást mutatott a hangváltozat és kifejező alakot nyert arc változata és kezek mozgása. Nála sohasem mutatott többet a hang, az arc és a kéz, mint amennyi tartalmat hordozott a gondolat és érzélem. *Nem volt a külső dinamika, hanem a belső erőhatások szónoka.* Hangja is inkább erre predesztinálta; de ezt a belső adottságot figyelembe véve, a legkiválóbbak közé emelkedett. *Igazi dalosa volt a szónak!* De inkább így igaz a beszéd: *dalosa volt az Úrnak!* Egyszerűen azért, mert az ő szent gondolatait dalolta és hatásban is az Ő kegyelmének döntőerejére hagyatkozott. Szólt az ember, de olyan elszeregyedése, hogy hangján át az Úr szavát, lélekváltoztató hatásában pedig az Úr kegyelmének indítását éreztük. De még az Isten képét hordozó és hivatását teljesítő ember is mikro-

fonná alázkodott, hogy tova vigye és a hang erejével harsonázza Mesterének tanítását. Nem ok nélkül buggyan elő lelkünkől az a hit: *aki magát lélekívekenységében, szónoki munkájában az Úr szolgájává alázta, az már a földön is, de még inkább az Úr örök világában felmagasztaltatik ...*

Tekintetes Akadémia!

Tóth Tihamér Isten-atyánk böles döntése alapján alig ötvenéves korában bevégezte földi pályafutását. Nem tagadhatjuk, hogy sok dicsőséggel és kincssel övezte életét az Úr; de ugyancsak magasra ívelésének zenitjén szólította magához a Mindenható. Koporsóját ezrek és ezrek kísérték, hogy mezők virágai és Isten-atyánk virágos kertjének élő emberei ékesítsék mulandó tetemét.

A földi kegyelet pompázása volt a koszorúba font sok virág. Ez a kegyelet hordja most is sírhalma fölé az állandó illatozó virágfüzéréket. Hetek, hónapok pergése sem fogyatkoztatta meg ezt a nemes kegyeletet. Sőt most már a kő és érc is igényeskedve jelentkezik a világok mellé, hogy a «Tóth Tihamér Emlékbizottságának felajánlja értékeit a földi megdicsőülés megörökítésére. De mindennél felértékeltőbbek a sírnál látható zsámolyon térdeplő imádkozók, akik a Boldogult lelkéért és az Úrhoz tért szellemi-lelki irányának *életérvényéért* könyörögnek. A virág, a kő és az érc mulandó emlék, de az *élő lelkek kivirágzása nemzeti és lelki érték*. A kegyelet finóságát hódolattal szeretjük, a földi emlékállítást lélekkel köszöntjük, de a mindennél többet érő Tóth Tihamér-féle lelkület kiáradásának és virágba szökkenésének láttára – Isten akaratában való alázatos behódolással, szerény fejhajtással, de merev «vigyázz-állás»-sal tiszteleg – a *Szent István Akadémia*.